

Гео Милев

Музиката и другите изкуства

Първата жизнена проява на в ужас пробудения сред лоното на първобитната природа човек: първият неволно изтръгнат през процеците на душата вик на ужас – е първото му художествено дело, първото музикално произведение. В музиката човекът намира първния – първичния – израз на себе си. Музиката е първичното изкуство.

В този първичен момент на човешко впечатление отвън и израз отвътре е предначертан сякаш целият жизнен път на човечеството, в него е включен целият външен облик и вътрешен смисъл на Изкуството – или на изкуствата.

Музиката е първичното начало на всички изкуства. Съвършеният първопроизход на всички изкуства. Самото понятие Изкуство.

В своето развитие другите – словесни или пластични – изкуства: поезия, танц, живопис, скулптура, архитектура, театър – са стигнали днес до едно толкова голямо отчуждение помежду си, че една обща за всички изкуства естетика – днес – е почти невъзможна и немислима. С изключение на музиката всички изкуства до днес насочват своите усилия към фактите на тридименционалното пространство на природата. От Аристотеля до днес изкуствата бяха тласнати в пътя на подражанието: „възсъздаване на действителността“ беше до днес основният принцип на всяка естетика. И в ревностното съблюдаване на този принцип едно изкуство с две измерения, като живописата, се засили да измени докрай на своята същина и да ни даде образи с три измерения, пластически форми, които претендират да бъдат не само илюзия (оптическа измама) на формите в природата, но и – адекватни тям. Възсъздаването на природата, на действителността уби в поезията – изкуството на словото – самостоятелната сила на словото като съчетание на звук и понятие – звук, изразяващ понятие – и превърна словото в белег, изразяващ начин – описание на факти от действителността около човека.

Обаче музиката не възсъздава. Не възсъздава никаква природа. Не описва никаква действителност.

Така до неотдавна музиката трябваше да съществува като самостоятелно изкуство, което няма нищо общо с всички останали изкуства.

Но музиката е първото изкуство.

Така всички останали изкуства трябваше да застанат в общата стълба на изкуствата – кое повече, кое по-малко – като вторични изкуства, творчески прояви от втори разред. Защото музиката е първична, безспорна проява на творческата мощ в човешката душа – израз, експресия, – а не подражание или възсъздаване (чрез опит и умение) на нещо вън от човешката душа.

Тази дисхармония наложи на естетиката дълбокото съмнение: каква е целта на изкуството? Дали да бъде възсъздаване на нещо вън от – или изразяване на нещо вътре в човека. Ако правдата е в кодекса на Аристотеля, който установи възсъздаването като цел на изкуството – музиката трябва да бъде изключена от списъка на изкуствата, защото тя не възсъздава.

Императивът на тази логика *ad absurdum* отдаде правдата на второто възможно заключение: Изкуството е проявление, израз на нещо вътре в човека. Експресия!

Така неколцина естетици от края на миналия и началото на сегашния век дойдоха до прозрението, че досегашният дисхармоничен път на всички изкуства е бил лъжлив, е бил едно упорито крепено заблуждение и че бъдещият път на изкуствата трябва да бъде едно приближаване към принципите и целите на музиката. Целта на поезията е: не да описва с думи; целта на живописата: не да възсъздава формите на природата, а да се разкриват прозрения на човешката душа; да се откъртват – със силата на удожествената емоция – скали в душата, под които дотогава е била потисната една велика и ободряваща тайна.

Така изкуството може вече да отговаря на онова свое предназначение, което Аристотел смътно долавяше: очишението, катарзис. Така само изкуството получава своята очистителна за душата сила и своето значение в хода на съдбата.

Експресията, изразът отвътре, прави изкуството творчество – а не възсъздаване или дори подражаване: творчество на нови форми, а не копиране на готови – дадени вън от действителността – форми.

Поезията днес употребява словото – понятие чрез звук – не за да „описва“ факти от действителността, а за да събуди чрез поетичния образ – съчетание от звук и понятие – известно прозрение в душата на читателя. Образът в поезията заема отново своето централно място, пропит с магическата сила на внушението – *suggestion*, – чрез което само може да бъде събудено известно прозрение. Както в музиката: чрез внушението на тоновете.

Живописата днес се отказва да рисува готовите форми на действителността – човек, кон, гора, облаци – и създава нови форми (които са нови и тогава, когато са съчетани от елементи, взети от действителността), – за да разкрие известно прозрение в душата на зрителя чрез внушението – скритата сила на боите и линиите, съчетани във форми с две измерения – форми върху плоскостта на платното. Боите получават своята самостоятелна сила на изразни средства и живописата се спасява от

плитката хитрост на алегорията. Както тоновете на музиката. И чувството на смърт се изразява не чрез алегоричния скелет, заметнат с черен плащ и коса в костеливата ръка, а чрез съчетания от бои и линии. И това е достатъчно: защото всяка боя си има своя обособена стойност и никога напр. черните и тъмнозелените бои върху платното не ще ни накарат да бъдем бесели, а светлосините и розовите не ще събудят тъга у нас.

Скулптурата – също; днес тя се отказва от простата анатомическа правда на голото тяло.

За да се постигне онова възвишено въздействие чрез художествени форми върху човешката душа, което е било присъщо досега само на музиката. И този беше смисълът на Верленовия девиз: „De la musique avant toute chose!“

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Калина Григорова

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/11383>]